

بررسی عوامل مؤثر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه در شهر اصفهان

فریدون وحید^۱، اسماعیل جهانبخش^۲، زهرا فرنی^۳

چکیده

مهارت‌های اجتماعی از عناصر و اجزای اصلی اجتماعی شدن افراد در همه جوامع انسانی و فرهنگ‌هاست. مهارت‌های اجتماعی مجموعه رفتارهای آموخته شده و مورد پذیرش است که فرد را توانا می‌سازد با دیگران رابطه مؤثر و مفید داشته باشد و از رفتارهای نامعقول اجتماعی خودداری کند. این پژوهش از میان عوامل متعدد مؤثر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه در شهر اصفهان، به بررسی نقش خانواده و گروه دوستان و مدرسه پرداخته است. همچنین میزان تاثیر گذاری هر کدام از عوامل فوق در مقایسه با یکدیگر را به

۱- استاد جامعه شناسی دانشگاه آزاد واحد دهاقان
n.pourafkari@gmail.com

۲- استادیار جامعه شناسی دانشگاه آزاد واحد دهاقان

۳- دانشجوی کارشناسی ارشد جامعه شناسی دانشگاه آزاد واحد دهاقان

بوته آزمون گذاشته است. روش تحقیق از نوع پیمایشی با استفاده از ابزار پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری، کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر اصفهان در نظر گرفته شده که با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۳۸۴ نفر بوده و به شیوه نمونه‌گیری خوشه‌ای - تصادفی انتخاب گردیدند. جهت بررسی ارتباط متغیرها از آزمون تحلیل واریانس (آنوا) و آزمون تحلیل رگرسیون استفاده شده که نتایج حاصل نشان دهنده وجود ارتباط معنی دار میان متغیرهای خانواده، مدرسه، گروه دوستان و مهارت‌های اجتماعی می‌باشد همچنین تحلیل رگرسیون بیانگر آن است که هر سه متغیر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تأثیر دارند.

واژه‌های کلیدی: مهارت‌های اجتماعی، رشد اجتماعی، تربیت اجتماعی، خانواده، مدرسه، گروه دوستان.

طرح مساله:

جنبه اجتماعی رشد فرد، پایه و اساس زندگی انسانی او را تشکیل می‌دهد. ادامه زندگی انسان جز در جامعه جریان پیدا نمی‌کند. افراد وقتی از نظر اجتماعی «رشد یافته» محسوب می‌شوند که به سطحی از مهارت در روابط اجتماعی دست یافته باشند تا بتوانند با مردم به راحتی زندگی کنند و سازگاری داشته باشند (وایتزمن، ۱۳۷۵: ۶۰). معیار اندازه‌گیری رشد اجتماعی هر کس، میزان سازگاری او با دیگران است. این دیگران شامل همه است، از دوستان، معلمان، افراد خانواده و بستگان گرفته تا همسایه‌ها و... حتی کسانی که برای اولین بار با آنها برخورد می‌کنیم (وایتزمن، ۱۳۷۵: ۶).

افراد هر چقدر بیشتر یاد می‌گیرند و تجربه‌های بیشتری کسب می‌کنند؛ بیشتر به این واقعیت پی می‌برند که از راه مبادله عواطف و احترام به دیگران و تعامل اجتماعی با آنها است که به احساس رضایت دست می‌یابند و روز به روز بیشتر به یقین می‌رسند که احساس مفید بودن و خوشبختی آنها به میزان رشد اجتماعی شان بستگی دارد. با توجه به این که انسان موجود اجتماعی است و ادامه زندگی او به صورت انفرادی تقریباً غیر ممکن است؛ به محض تولد و با دریافت اولین احساس در رابطه با دیگران قرار می‌گیرد. ابتدا این افراد فقط شامل گروه خانواده می‌باشند، اما به تدریج با گروه‌های بزرگتر از جمله دوستان، هم کلاسان،

معلمان، هم محله‌ای‌ها، همشهری‌ها، هم میهنان آشنا می‌گردد، لذا برای ارتباط با دیگر گروه‌ها از طریق ایجاد رابطه، سخن گفتن، گوش کردن و روش‌های گوناگون بایستی مهارت‌های لازم را کسب کرد. انسانی که از نظر اجتماعی رشد یافته است به راحتی می‌تواند با استفاده از مهارت‌های اجتماعی با دیگران رابطه برقرار کرده، زندگی کند و سازگاری داشته باشد.

مهارت‌های اجتماعی عبارتند از رفتارهای انطباقی فراگرفته شده که فرد را قادر می‌سازد با افراد دیگر روابط متقابل داشته باشد، واکنش‌های مثبت بروز دهد و از رفتارهایی که پیامد منفی دارند اجتناب ورزد. مهارت‌های اجتماعی رفتارهایی نظیر همکاری، مسئولیت‌پذیری، همدلی، خویشتن‌داری و خوداتکایی را شامل می‌شوند (کارتلج و میلبرن، ۱۳۷۲: ۹۴). بر اساس اعتقاد سانتون و آلسوپ^۱ (۱۹۹۸) مهم‌ترین مهارت‌های اجتماعی عبارتند از: تشکر کردن، رو به رو شدن با ترس، عصبانیت و تعارض، به خود پاداش دادن، سؤال کردن، مسئولیت و پیامد رفتار خود را پذیرفتن، گوش دادن، با از دست دادن چیزی به خوبی کنار آمدن، از اشتباهات درس گرفتن، نسبت به خود نگرش مثبت داشتن، از دستور العمل‌ها پیروی کردن، دوست‌یابی، احساسات دیگران را درک کردن. با دیگران همکاری موثر داشتن، احتمال خطا کردن را پذیرفتن، نوبت را رعایت کردن و جواب نه از دیگران را تحمل کردن (کرامتی و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۴).

موت و همکارانش^۱ (۱۹۹۹) مهارت‌های اجتماعی را به سه دسته کلی تقسیم می‌کند که شامل:

- الف) رفتارهای تعاملی مناسب با دیگران
- ب) واکنش مناسب هنگام برد یا زمان باخت
- پ) درس گرفتن از تجارب برای تقویت رفتارهای مطلوب و کاهش رفتارهای نامطلوب خود می‌باشد (کرامتی و همکاران، ۱۳۸۶).

1- Santos & Allsopp

2- Moote & others

از نظر گرشام و الویت (۱۹۹۰) نمونه‌هایی از مهارت‌های اجتماعی عبارتند از: همکاری، مشارکت با دیگران، کمک کردن، آغازگر رابطه بودن، تقاضای کمک کردن، تعریف و تمجید از دیگران، تشکر و قدردانی (به پژوه و همکاران، ۱۳۸۴: ۱۹). با توجه به دیدگاه‌های مختلف صاحب نظران و اندیشمندان مهمترین مهارت‌های اجتماعی را می‌توان به صورت زیر مطرح نمود: مهارت ارتباط فردی، احترام گذاشتن به دیگران، همکاری، انجام دادن وظیفه، انجام کار در برابر دیگران، دوست یابی، سؤال کردن، گوش دادن، مسئولیت پذیری، رعایت مقررات، پذیرش جواب نه از دیگران و دادن جواب «نه» به دیگران و هم چنین شرکت در فعالیت‌های گروهی و ...

آنچه مهم است اینکه کسب مهارت‌های اجتماعی یکی از عناصر اصلی اجتماعی شدن در کلیه فرهنگ‌ها است که طی دو تا سه دهه اخیر مورد توجه دانشمندان قرار گرفته است. شخصی که دارای مهارت‌های اجتماعی است می‌تواند به انتخاب و ارائه رفتارهای مناسب در زمان و موقعیت معین دست بزند که جدا از فرهنگ و زمینه اجتماعی فرد نیست. لیبرمن و دیویس (۱۹۷۵) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که برای درمان مراجعان خود باید تجربیات خوشایندی از طریق تقویت کننده‌های وابسته به رفتارهای اجتماعی مناسب فراهم آورده و آموزش مهارت‌های اجتماعی را بیش از حد مورد توجه قرار دهند.

بیکر و همکاران (۱۹۷۸) در پژوهش خود با نام مهارت‌های اجتماعی در کودکان سنین پیش دبستانی دارای تأخیر در رشد، نشان دادند که خانواده در کسب مهارت‌های اجتماعی مؤثر بوده است.

فاتحی زاده و فتحی (۱۳۸۰) در پژوهش خود با عنوان بررسی عملکرد مدرسه در ایجاد و پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر دبیرستانی به این نتیجه رسیدند که مدرسه و برنامه درسی نقش مؤثری در ایجاد و پرورش مهارت‌های اجتماعی دارند.

یارعلی (۱۳۸۳) در پژوهش خود به نقش برنامه درسی و محتوای کتاب‌های درسی در کسب مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی اشاره می‌کند.

اهمیت مهارت‌های اجتماعی به عنوان مهمترین عنصر اجتماعی شدن و سازگاری اجتماعی را هیچ گاه نمی‌توان از نظر دور داشت و بی شک توجه به هوش اجتماعی، رشد اجتماعی و

تربیت اجتماعی در کنار دیگر ابعاد رشد و حیطة-های تعلیم و تربیت از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

مباحث نظری:

کسب مهارت‌های اجتماعی با فرایند جامعه‌پذیری و یادگیری اجتماعی ارتباط دارد، و این دو، پیش‌زمینه مهارت‌های اجتماعی هستند و بدون اجتماعی شدن یادگیری مهارت‌های اجتماعی ممکن نیست. ماسن و همکاران (۱۹۹۰) معتقدند چهار عامل اساسی در اجتماعی شدن و کسب مهارت‌های اجتماعی تأثیر دارند که عبارتند از:

۱- خانواده ۲- همسالان ۳- مدرسه ۴- تلویزیون (ماسن، ۱۳۷۰: ۱۲).

چارلز هورتول کولی (۱۹۰۹) «ارتباط را مکانیسمی می‌داند که روابط انسانی براساس و به وسیله آن به وجود می‌آید و تمام مظاهر فکری و وسایل انتقال و حفظ آن‌ها در مکان و زمان بر پایه آن توسعه پیدا کند. ارتباط؛ حالات چهره، رفتارها، حرکات، طنین صدا، کلمات و نوشته‌ها، چاپ، راه آهن، تلگراف، تلفن و تمام وسایلی که اخیراً در راه غلبه بر مکان و زمان ساخته شده‌اند، همه را در بر می‌گیرد».

تعریف کولی در مورد ارتباط کامل و جامع‌ترین تعریف محسوب می‌شود. در این تعریف چند عنصر وجود دارند که با تجزیه و تحلیل آن‌ها اهمیت ارتباط و نقش آن در جوامع معاصر به خوبی آشکار می‌گردند:

۱- نخستین اندیشه مهم موجود در این تعریف آن است که ارتباط را مبنای اساسی روابط انسانی تلقی می‌کند.

۲- دوم این که ارتباط را به عنوان جریان خاصی که روابط انسانی با استفاده از آن عملاً برقرار می‌گردند، معرفی می‌کند.

۳- در این تعریف به عنصر دیگری که می‌توان آن را نماد‌گذاری و مظهر سازی (کلمات، علامات، تصویرها و مانند آن) نامید و لازمه برقراری ارتباط بین انسان‌هاست نیز اشاره می‌شود.

۴- آخرین عنصر، وسیله انتقال است که موضوع و محتوای روابط انسانی (اطلاعات، افکار، تمایلات، تجربه‌ها و نظایر آن) را از شخصی به شخصی دیگر یا از گروهی به گروهی دیگر، منتقل می‌کند.

چارلز هورتون کولی معتقد است انسان‌ها خود را در آینه دیگران می‌بینند و می‌شناسند. آینه همان جامعه است که همانند یک آینه برای ما امکان آن را فراهم می‌سازد که واکنش‌های دیگران را نسبت به رفتار خودمان مشاهده کنیم. تحول خود اجتماعی هر فرد، از همان نخستین سال‌های زندگی آغاز می‌شود. تصویر خود یک کودک، از خانواده اش سرچشمه می‌گیرد و در سراسر زندگی، طی تماس شخص با هم بازی‌ها، هم‌سالان و همگانش، تحول می‌یابد. خانواده اولین و مهم‌ترین نهاد اجتماعی است که براساس نظریه‌های لاک (۱۹۷۸) «به صورت یک سیستم متعامل و پیچیده است» که اعضای آن در کنش متقابل با یکدیگر قرار دارند و در فرآیند اجتماعی شدن و کسب مهارت‌های اجتماعی افراد نقش مؤثری دارد. جریان اجتماعی شدن و کسب مهارت‌های اجتماعی در محیط‌های غیر رسمی مانند خانواده، گروه هم‌سالان و رسانه‌های جمعی تا حدودی به طور طبیعی آموخته می‌شود (کارتلیج و همکاران، ۱۳۷۵: ۱۵).

از نظر کولی «خود» دو جنبه «من فاعلی» و «من مفعولی» دارد که از این دو شکل خود، خود مفعولی کاملاً جنبه اجتماعی دارد و وابسته به اجبار اجتماعی، قوانین اجتماعی، قوانین اخلاقی، انتظارات دیگران است (توسلی، ۱۳۸۷: ۲۹۴) که باعث می‌شود انسان یک سری ویژگی‌های مطلوب و مهارت‌های اجتماعی مناسب را از طریق تصور قضاوت دیگران در مورد خود، تقویت کرده و کسب نماید.

جرج هربرت مید عقیده دارد «دیگری تعمیم یافته» مجموعه چشم‌داشت‌هایی است که شخص معتقد است دیگران از او دارند. هر شخصی با گذاشتن خودش به جای دیگری، در واقع خودش را می‌سنجد و از طریق فراگردهای «نقش‌پذیری» و «نقش‌بازی کردن» فرد نسبت به این «دیگری تعمیم یافته» آگاهی می‌یابد. مید یادگیری فرد توسط نقش‌ها را به دو طریق مطرح می‌کند:

مرحله اول: گرفتن نقش، کودک با بیشتر شدن مهارت‌های ارتباطی‌اش قادر می‌شود که خود را در نقش دیگری تصور کند و به گونه‌ای عمل نماید که با نقش درگیر، سازگار باشد.

مرحله دوم: اجرای نقش، در این مرحله فرد با پذیرش نقش و عمل کردن به شیوه‌ای منطبق با این نقش در موقعیت اجرای نقش قرار می‌گیرد (کوئن، ۱۳۸۰: ۸۷).

بر اساس این نظریه بخش مهمی از جامعه‌پذیری از طریق یادگیری نقش‌های اجتماعی صورت می‌پذیرد، هر فرد در طول زندگی خود ایفای نقش‌های کودک، دانش‌آموز، پدر یا مادر، کارمند، شهروند و بسیاری دیگر را می‌آموزد. از دیدگاه مید افراد با نقش بازی کردن، می‌توانند بسیاری از رفتارها و مهارت‌های اجتماعی را کسب و خود را با ابعاد اجتماعی جامعه انطباق و یا تغییر دهند. لین و همکارانش (۱۹۹۸) معتقدند که دوستان و هم‌سالان خود را ارزنده-ترین منبع تجربه و رشد اجتماعی خویش می‌دانند. هم‌چنین هم‌سالان از راه‌های منحصر به فرد و عمده پذیرش و اجرای نقش، در شکل‌گیری شخصیت، رفتار اجتماعی، ارزش‌ها و نگرش‌های یکدیگر دخالت دارند. آنها از طریق سرمشق‌دهی اعمال قابل تقلید، تقویت یا تنبیه پاسخ‌های خاص و ارزشیابی فعالیت‌های یکدیگر و بازخوردی که به هم‌دیگر می‌دهند، بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند، بعضی از هم‌سالان در الگو‌دهی به دیگران مؤثرند.

گروه هم‌سالان دارای کارکردهای زیر می‌باشد:

- ۱- آماده کردن افراد برای پذیرش اجتماعی
- ۲- کمک به ظهور استعداد‌های فردی
- ۳- آموزش بعضی از اطلاعات موردنیاز
- ۴- میزان کاستی‌های خانواده
- ۵- الگو‌سازی
- ۶- انتقال فرهنگ (کمالی، ۱۳۷۴: ۳۸).

آلبرت بندورا اعتقاد دارد انسان موجودی اجتماعی است و رفتار او باید در پرتو روابط اجتماعی بررسی شود. بندورا چنین مطرح می‌کند که، «اگر یادگیری صرفاً از راه آزمایش و خطا صورت می‌پذیرفت، امکان بقا واقعاً بسیار کم می‌بود. با واداشتن افراد به کشف رفتار لازم صرفاً از طریق توجه به نتایج توفیق‌ها و شکست‌های شان نه می‌توان شنا کردن را به بیجه‌ها

آموخت، نه رانندگی را به نوجوانان، و نه جراحی کردن را به دانشجویان تازه وارد پزشکی» (تکینسون و هلیگارد، ۱۳۸۶: ۴۸۷). براساس نظریه‌ی یادگیری اجتماعی، رفتار فرد تحت تأثیر فرآیندهای شناختی درونی و مشاهده‌ی رفتارهای دیگران و محیطی است که رفتار در آن واقع می‌شود.

بندورا اعتقاد دارد که آموزش مستقیم تنها وسیله برای یادگیری نیست بلکه یادگیری رفتار جدید می‌تواند فقط از طریق مشاهده صورت گیرد و لازم نیست مشاهده کننده آن رفتار را انجام دهد و پی‌آمد مطلوب یا نامطلوب آن را شخصاً تجربه کند. بلکه همان تقویتی که مدل مورد مشاهده از عمل خود دریافت می‌کند کافی است تا مشاهده کننده را نیز تقویت کند. بندورا این موضوع را تقویت نیابتی یا جانشین نامیده است. و منظور آن نوع یادگیری است که نیاز به تمرین ندارد. تقویت جانشین مستلزم یک استدلال است. زیرا مشاهده کننده باید نتیجه مورد انتظار از رفتار خود را بر مبنای نتایج به دست آمده از عمل مدل استنتاج کند (کرین، ۱۳۸۴: ۲۶۱).

بندورا اهمیت چهار دسته از فرآیندهای شناختی را در یادگیری مشاهده‌ای خاطر نشان می‌کند:

۱- فرایندهای توجّه ما نمی‌توانیم از یک الگو تقلید کنیم؛ مگر این که به الگو توجه کنیم. الگوها اغلب توجّه ما را جلب می‌کنند، زیرا آنها برجسته هستند یا این که از موقعیت، جایگاه، قدرت و سایر کیفیت‌های مناسب برخوردارند.

۲- فرآیند به یادسپاری یا نگه‌داری: چون ما اغلب، پس از سپری شدن مدت زمانی از مشاهده الگوها از آنها تقلید می‌کنیم، باید روش‌هایی را برای به خاطر سپاری آن‌ها به شکل نمادین داشته باشیم. در این فرآیند، مشاهده‌ها به صورت نموده‌های ذهنی نگه‌داری می‌شوند.

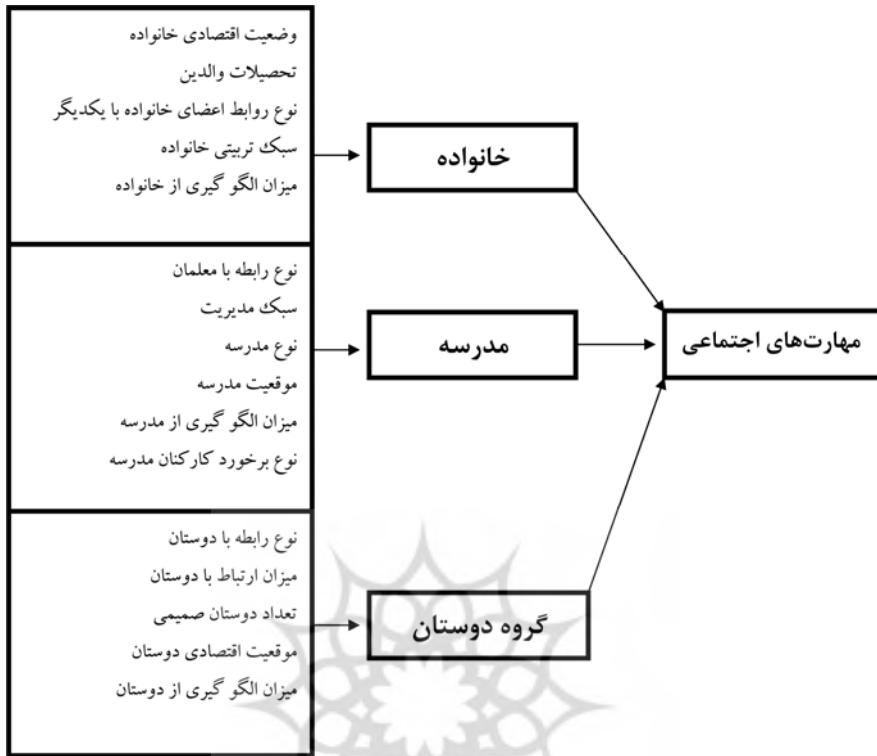
۳- فرآیند باز تولید حرکت: برای این که رفتار به طور صحیح باز تولید شود، شخص باید مهارت‌های حرکتی ضروری را داشته باشد. او از طریق مشاهده، فقط الگویی از پاسخ‌ها و نه توانایی‌های جسمانی جدید را فرا می‌گیرد. و توانایی‌های جسمانی تنها با رشد جسمانی و تمرین به دست آید.

۴- فرایند انگیزش و تقویت: بندورا با توجه به این که افراد آنچه را که یاد می‌گیرند به اجرا در نمی‌آورند، اکتساب و عملکرد را از یکدیگر تفکیک می‌کند. از نظر او عملکرد در یادگیری مشاهده‌ای متأثر از سه نوع برانگیزاننده است که عبارتند از برانگیزاننده‌های مستقیم، نیابتی یا جانشینی و خود - تولید گر.

به این ترتیب نظریه‌ی یادگیری اجتماعی بندورا علاوه بر توجه به نحوه تأثیر محیط بر رفتار، به تعامل‌های میان محیط، رفتار و شناخت‌های فرد توجه کرده و علاوه بر در نظر گرفتن عوامل بیرونی مانند پاداش‌ها و مجازات‌ها، عوامل درونی مثل انتظارات را هم در نظر می‌گیرد. و بر نقش مشاهده‌ای هم تأکید می‌کند (کرین، ۱۳۸۴: ۲۶۱). رابرت، واتر، فرد و نیومن^۱ (۱۹۹۰) بر این باورند که مدارس مکانی مهم در تشویق دانش‌آموزان برای شرکت در فعالیت‌ها و کمک‌های گروهی به شمار می‌رود. مدرسه تأثیری مثبت در احساس مسئولیت دانش‌آموزان نسبت به رفاه حال دیگران، احساس لیاقت و شایستگی دانش‌آموزان هنگام فعالیت‌های گروهی و برقراری ارتباط با بزرگ- ترها، سبقت گرفتن برای شرکت در گروه‌ها متشکل از افراد بزرگ‌تر از خود، رشد اجتماعی، مهارت‌های حل مسئله، فرصت‌های دریافت شده برای انجام دادن مسئولیت و تصمیم‌گیری دارد. آموزشگاه بهترین نهادی است که بعد از خانواده صلاحیت پرورش رشد اجتماعی صحیح کودکان را دارد و تربیت اجتماعی باید جزء مکمل عمل یادگیری باشد. از جمله عوامل مؤثری که می‌تواند به نوجوان کنونی کمک کند که به سطح مناسبی از رشد اجتماعی دست یابد مدرسه می‌باشد (بهرامی و فاتحی زاده، ۱۳۸۰: ۷۳).

بنابر آنچه آمد، مدل تحلیلی عوامل مؤثر بر کسب مهارت‌های اجتماعی به شکل زیر است:

- 1-Attentional processes
- 2-Retention processes
- 3 -MoTor reproduction processes
- 4- Reinforcement and motivational processes

فرضیه‌های تحقیق:

- ۱- به نظر می‌رسد خانواده بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تأثیر دارد.
- ۲- به نظر می‌رسد مدرسه بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تأثیر دارد.
- ۳- به نظر می‌رسد گروه دوستان بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تأثیر دارند.
- ۴- به نظر می‌رسد میزان تأثیر گذاری هر کدام از عوامل فوق در مقایسه با یکدیگر در کسب مهارت‌های اجتماعی دختران متفاوت می‌باشد.

روش تحقیق:

در این پژوهش با توجه به ماهیت و موضوع تحقیق، روش تحقیق به گونه‌های توصیفی، تحلیلی است که از جهت نوع تحقیق در زمره پژوهش‌های بنیادی-کاربردی قرار می‌گیرد و جهت جمع‌آوری اطلاعات مورد نیاز از ابزار پرسشنامه محقق ساخته اساس بر اساس طیف

لیکرت، استفاده شده و تمهیدات لازم برای سنجش میزان روانی و پایایی پرسشنامه انجام گرفته است.

جامعه آماری و شیوه نمونه‌گیری:

در این تحقیق با توجه به موضوع، چون هدف بررسی عوامل مؤثر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه در شهر اصفهان می باشد، لذا کلیه دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر اصفهان در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ به عنوان جامعه آماری می باشد. که تعداد آن‌ها بر اساس اعلام واحد آمار و بودجه اداره کل آموزش و پرورش استان اصفهان در جداول ۱ و ۲ آمده است.

جدول ۱: توزیع تعداد دانش آموزان و تعداد آموزشگاه‌های دخترانه در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ در شهر اصفهان

تعداد	تعداد آموزشگاه دخترانه	جمعیت آموزشگاه دخترانه
دوره تحصیل		
متوسطه	۳۰۵	۴۶۲۷۰ نفر

جدول ۲: توزیع تعداد دانش آموزان در نواحی و مناطق در سال تحصیلی ۹۰-۱۳۸۹ در شهر اصفهان

تعداد دانش آموز	تعداد آموزشگاه دخترانه	جمعیت آموزشگاه دخترانه
ناحیه / منطقه		
ناحیه (۱)	۳۱	۴۴۴۲
ناحیه (۲)	۴۶	۷۳۵۷
ناحیه (۳)	۸۸	۹۰۲۳
ناحیه (۴)	۵۰	۱۰۳۶۴
ناحیه (۵)	۶۲	۱۱۱۷۰۶
منطقه جی	۲۸	۳۳۷۸
جمع	۳۰۵	۴۶۲۷۰

و برای تعیین حجم نمونه جامعه آماری ابتدا یک مطالعه مقدماتی انجام و سپس براساس تعداد کل جامعه که برابر با ۴۶۲۷۰ نفر است، حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید که برابر با ۳۸۴ نفر است. شیوه نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای است.

متغیرهای تحقیق:

متغیر وابسته‌ی پژوهش، مهارت اجتماعی است که توسط شاخص‌های مهارت‌های ارتباطی، مهارت‌های احترام به دیگران، مهارت‌های همدلی، مهارت‌های همکاری، مهارت‌های مسئولیت‌پذیری و مهارت‌های قانون‌مندی سنجیده شده است.

متغیرهای مستقل پژوهش عبارتند از خانواده، مدرسه و گروه همسالان که توسط شاخص‌های: شغل پدر، شغل مادر، میزان تحصیلات پدر، میزان تحصیلات مادر، محل زندگی، درآمد ماهیانه خانوار، سبک تربیتی در خانواده، روابط اعضای خانواده، تشویق به فعالیت‌های اجتماعی، فرصت رسیدگی به امور فرزندان، متابعت از دستورات رئیس خانواده، اجازه اظهار نظر به اعضاء خانواده، نوع و محل آموزشگاه، نوع رابطه معلمان و مربیان، نوع برخورد کارکنان مدرسه، سبک مدیریت، تاثیرپذیری از ویژگی‌های مربیان و کارکنان، میزان الگوگیری از مربیان و کارکنان، نوع روابط و مدت ارتباط دوستان، میزان ارتباط دانش‌آموز با دوستانشان، تعداد دوستان صمیمی، ملاک انتخاب دوست و میزان الگوگیری از دوستان سنجیده شده است.

یافته‌های تحقیق:

الف: توصیفی اجمالی از نمونه مورد مطالعه: توصیف متغیرهای مستقل تحقیق بدین قرار است که اکثریت پاسخگویان در سن ۱۷ سالگی قرار داشته‌اند که ۳۵/۴ درصد از کل نمونه آماری را تشکیل می‌دهند. ۶۳/۸ درصد پدران کارمند و یا در مشاغل با درآمد متوسط می‌باشند. مدرک تحصیلی پدر و مادر اکثریت پاسخگویان تحصیلات دبیرستانی و یا دیپلم بوده و مادران اکثریت پاسخگویان (۸۵/۲ درصد) خانه‌دار می‌باشند. اکثریت پاسخگویان میزان تأثیرپذیری‌شان از خانواده در حد متوسط یا زیاد بوده که روی هم ۹۸/۴ درصد می‌باشند.

باشد. همچنین اکثریت پاسخگویان میزان تأثیر پذیری شان از گروه دوستان در حد متوسط یا زیاد یعنی جمعاً ۹۹/۷ درصد بوده است. بیش از ۵۰ درصد از پاسخگویان میزان تأثیر پذیری شان از مدرسه در حد کم بوده است.

توصیف متغیر وابسته تحقیق (مهارت اجتماعی): اکثریت پاسخگویان دارای مهارت‌های ارتباطی قوی است و ۵۸/۳ درصد آن‌ها را در بر می‌گیرد. ۲۱/۴ درصد نیز دارای مهارت‌های ارتباطی متوسط و فقط ۱/۸ درصد مهارت‌های ارتباطی ضعیف دارند. مهارت‌های احترام به دیگران از ترکیب ۱۱ گویه مربوط به آن بوجود آمده است و اکثریت پاسخگویان دارای مهارت‌های احترام به دیگران قوی و یا خیلی قوی می‌باشند و این عده ۹۷/۲ درصد دانش‌آموزان دختر را در بر می‌گیرد. مهارت‌های همدلی پاسخگویان از ترکیب ۱۰ گویه مربوط به آن بوجود آمده است و اکثریت پاسخگویان دارای مهارت‌های همدلی خیلی قوی بوده که ۷۳/۲ درصد آن‌ها را در بر می‌گیرد. مهارت‌های همکاری پاسخگویان از ترکیب ۱۰ گویه مربوط به آن بوجود آمده است و اکثریت پاسخگویان دارای مهارت‌های همکاری قوی و خیلی قوی هستند که ۸۶/۸ درصد آن‌ها را در بر می‌گیرد.

مهارت‌های مسئولیت‌پذیری پاسخگویان از ترکیب ۶ گویه مربوط به آن بوجود آمده است و اکثریت پاسخگویان دارای مهارت‌های مسئولیت‌پذیری قوی و خیلی قوی می‌باشند که ۹۴ درصد آن‌ها را در بر می‌گیرد. مهارت‌های قانونمندی پاسخگویان از ترکیب ۵ گویه مربوط به آن بوجود آمده است و اکثریت پاسخگویان دارای مهارت‌های قانونمندی قوی و خیلی قوی می‌باشند که ۸۸ درصد آن‌ها را در بر می‌گیرد. بطور کلی مهارت‌های اجتماعی پاسخگویان از ترکیب ۶ مؤلفه مربوط به آن بوجود آمده است و اکثریت پاسخگویان دارای مهارت‌های اجتماعی قوی و خیلی قوی هستند که ۸۳/۳ درصد آن‌ها را در بر گرفته و ۱۶/۱ درصد نیز دارای مهارت‌های اجتماعی متوسط و فقط ۰/۵ درصد دارای مهارت‌های اجتماعی ضعیف هستند.

آزمون فرضیه اول پژوهش: (به نظر می‌رسد، خانواده بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تأثیر دارد)

بر اساس آزمون تحلیل واریانس متغیرهای خانواده و مهارت های اجتماعی و داده های جدول (۳) و با توجه به مقدار سطح معنی داری محاسبه شده که برابر با $\text{sig} = 0/001$ است و کم تر از مقدار $\alpha = 5\%$ می باشد، فرض صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید می گردد و می توان نتیجه گرفت که بین متغیر خانواده و متغیر مهارت های اجتماعی رابطه معنی داری وجود دارد ($\text{sig} = 0/001 < 0.05$) لذا فرضیه اول پژوهش اثبات شده و این بدین معنی است که خانواده بر کسب مهارت های اجتماعی دختران تأثیر دارد.

جدول ۳: نتایج آزمون تحلیل واریانس متغیرهای خانواده و مهارت های اجتماعی

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	df	مجموع مربعات	
0/001	31	795	24	19083	بین گروه ها
		343	359	123406	درون گروه ها
			383	142489	جمع

آزمون فرضیه دوم پژوهش: (به نظر می رسد، مدرسه بر کسب مهارت های اجتماعی دختران تأثیر دارد)

بر اساس آزمون تحلیل واریانس متغیرهای مدرسه و مهارت های اجتماعی و داده های جدول (۴) و با توجه به مقدار سطح معنی داری محاسبه شده که برابر با $\text{sig} = 0/000$ است و کم تر از مقدار $\alpha = 5\%$ می باشد، فرض صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید می گردد و می توان نتیجه گرفت که بین متغیر مدرسه و مهارت های اجتماعی دختران رابطه معنی داری وجود دارد ($\text{sig} = 0.000 < 0.05$) و فرضیه دوم پژوهش اثبات شده و این نشان می دهد که مدرسه بر کسب مهارت های اجتماعی دختران اثر دارد.

جدول ۴: نتایج آزمون تحلیل واریانس متغیرهای مدرسه و مهارت‌های اجتماعی

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	df	مجموع مربعات مجذورات	
۰/۰۰۰	۲/۹۳	۱۰۱۶	۱۵	۱۵۲۳۷	بین گروه‌ها
		۳۴۵	۳۶۸	۱۲۷۲۵۳	درون گروه‌ها
			۳۸۳	۱۴۲۴۹۰	جمع

آزمون فرضیه سوم پژوهش: (به نظر می‌رسد، گروه دوستان بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تأثیر دارد)

بر اساس آزمون تحلیل واریانس متغیرهای گروه دوستان و مهارت‌های اجتماعی و داده‌های جدول ۵ و با توجه به مقدار سطح معنی داری محاسبه شده که برابر با $\text{sig} = ۰/۰۰۸$ است و کم‌تر از مقدار $\alpha = ۵\%$ می‌باشد، فرض صفر رد و فرضیه پژوهش تأیید می‌گردد و می‌توان نتیجه گرفت که بین متغیر گروه دوستان و مهارت‌های اجتماعی دختران رابطه معنی داری وجود دارد ($\text{sig} = ۰.۰۰۸ < ۰.۰۵$) و فرضیه سوم پژوهش تأیید شده و این بدین معنی است که گروه دوستان بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران مؤثر است.

جدول ۵: نتایج آزمون تحلیل واریانس متغیرهای گروه دوستان و مهارت‌های اجتماعی

سطح معنی داری	F	میانگین مجذورات	df	مجموع مربعات	
۰/۰۰۸	۲/۲۹	۸۲۰	۱۲	۹۸۴۵	بین گروه‌ها
		۳۵۷	۳۷۱	۱۳۲۶۴۴	درون گروه‌ها
			۳۸۳	۱۴۲۴۸۹	جمع

آزمون فرضیه چهارم پژوهش: (به نظر می‌رسد، میزان تأثیر گذاری هر کدام از عوامل خانواده، مدرسه و گروه دوستان در کسب مهارت‌های اجتماعی دختران متفاوت می‌باشد)

برای آزمون این فرضیه از تحلیل رگرسیون به شرح زیر استفاده شده است: به منظور بررسی تأثیر هم زمان متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (مهارت های اجتماعی) و بررسی این که مجموعه متغیرهای مستقل چند در صد از واریانس (تغییرات) متغیر وابسته را تبیین می کنند، در این بخش به نتایج استفاده از رگرسیون چند گانه اشاره می شود. در تحلیل رگرسیون صرفاً متغیرهای مستقلی وارد مدل رگرسیونی شده اند که در بررسی رابطه متغیرها، همبستگی معنی داری با متغیر وابسته داشته اند (خانواده، مدرسه و گروه دوستان).

جدول ۶: تحلیل واریانس رگرسیون چند متغیره مهارت های اجتماعی

Sig.	F	مجدور میانگین	df	مجموع مجدورات	
۰/۰۰۰	۲۳/۹	۷۵۵۹	۳	۲۲۶۷۷	اثر رگرسیونی
		۳۱۵	۳۸۰	۱۱۹۸۱۲	باقیمانده
			۳۸۳	۱۴۲۴۸۹	جمع

نتایج آزمون تحلیل واریانس در جدول شماره ۶ نشان می دهد که مقدار F برابر با ۲۳/۹ است و سطح معنی داری آن برابر با $\text{Sig.} = ۰/۰۰۰$ است. بنابراین فرض وجود رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تأیید می شود و با احتمال ۹۹٪ اطمینان می توان معنی دار بودن رابطه را تأیید کرد و لذا فرضیه پنجم پژوهش نیز اثبات می شود. برای پی بردن به مقدار تأثیر هر یک از عوامل سه گانه مؤثر بر مهارت اجتماعی دانش آموزان از آماره های تحلیل رگرسیون چند متغیره مهارت های اجتماعی استفاده نموده ایم:

جدول ۷: نتایج آماره های تحلیل رگرسیون چند متغیره مهارت های اجتماعی

خطای استاندارد برآورد St. Er. Of Estimate	ضریب تعیین تعدیل شده Adj. R Square	ضریب تعیین R Square	ضریب همبستگی چند گانه R
۱۷/۷۵۷	۰/۱۵۳	۰/۱۵۹	۰/۳۹۹

همان‌طور که در جدول شماره ۷ محاسبه ضریب رگرسیون اثرات مجموعه متغیرهای مستقل را (که همبستگی معنی‌داری با متغیر وابسته داشته‌اند و وارد محاسبه شده‌اند) بر روی مهارت اجتماعی مشاهده می‌شود؛ مقدار ضریب تعیین در این جدول نشان می‌دهد که حدود ۱۵٪ تغییرات در مهارت اجتماعی به وسیله مجموع متغیرهای مستقل مزبور قابل تبیین است. مقدار $R = 0/399$ ضریب همبستگی چندگانه را نمایش می‌دهد. این ضریب نشان‌دهنده شدت همبستگی بین متغیرهاست. مقدار ضریب تعیین $R \text{ Square} = 0/159$ دلالت بر این دارد که متغیرهای مستقل وارد شده در تحلیل نهایی، حدود ۱۶٪ در صد از واریانس متغیر وابسته این پژوهش را تبیین می‌کنند. اگر مقدار واریانس تبیین شده را از یک کم کنیم، مقدار واریانس تبیین نشده بدست می‌آید ($e = 1 - 0/16 = 0/84$). این مقدار بیان‌گر این است که مدل رگرسیونی حاضر، قادر به تبیین ۸۴٪ از واریانس متغیر وابسته نیست که باید آن را در متغیرهای خارج از مدل جستجو کرد.

نتایج معنی‌داری ضرایب متغیرهایی که با مهارت اجتماعی رابطه همبستگی دارند در جدول شماره ۸ آمده است.

جدول ۸: نتایج معنی‌داری رابطه همبستگی ضرایب متغیرهای (خانواده، گروه دوستان، مدرسه با مهارت‌های اجتماعی)

Sig.	t	Beta	St. Er.	B	
۰/۰۰۰	۵/۱	۰/۲۴۶	۰/۲۲۸	۱/۱۶۷	خانواده
۰/۰۰۰	۴/۶	۰/۲۲۴	۰/۳۴۰	۱/۵۸۳	گروه دوستان
/۰۰۰	۳/۷	۰/۱۷۹	۰/۳۶۸	۱/۳۹۶	مدرسه

Constant = ۵۳ / ۴۹۱

در جدول شماره ۸ ضرایب تأثیر متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته ارائه شده است. ستون B ضرایب تأثیر استاندارد نشده است که بر اساس واحد سنجش هر یک از متغیرها بیان شده است و به دلیل تفاوت در سطح سنجش متغیرها این ضرایب قابل مقایسه با یکدیگر نیستند. اما در

رگرسیون چند گانه از ستون بتا با ضرایب استاندارد شده استفاده می شود. ستون t برای رابطه‌های دو به دو و ستون Sig. سطح معنی داری رابطه را نشان می دهد.

نتایج معادله رگرسیون متغیر وابسته مهارت اجتماعی با در نظر گرفتن ضرایب بتا (تأثیر متغیرهای مستقل)، R (ضریب همبستگی رگرسیونی)، (ضریب تعیین) و سطوح معنی داری را می توان به ترتیب زیر ذکر کرد:

- اولین عامل تأثیر گذار بر مهارت اجتماعی دانش آموزان، متغیر خانواده است که با ضریب بتای ۰/۲۴۶ بطور مستقیم با مهارت اجتماعی آنها رابطه دارد.

- دومین عامل تأثیر گذار بر مهارت اجتماعی دانش آموزان، متغیر گروه دوستان است که با ضریب بتای ۰/۲۲۴ بطور مستقیم با مهارت اجتماعی آنها رابطه دارد.

- سومین عامل تأثیر گذار بر مهارت اجتماعی دانش آموزان، متغیر مدرسه است که با ضریب بتای ۰/۱۷۹ بطور مستقیم با مهارت اجتماعی آنها رابطه دارد.

هم چنین با توجه به اطلاعات موجود در جدول شماره ۸، معادله رگرسیون برای متغیرهای مستقل مؤثر بر متغیر وابسته با ضرایب رگرسیونی (B) بصورت زیر می باشد:

$$y = ۵۳/۴۹۱ + ۱/۱۶۷(\text{خانواده}) + ۱/۵۸۳(\text{گروه دوستان}) + ۱/۳۹۶(\text{مدرسه})$$

(مقدار ثابت در معادله رگرسیون ۵۳/۴۹۱ می باشد که از جداول خروجی Spss تحت عنوان Constant گرفته شده است).

و معادله رگرسیون با ضرایب تأثیر استاندارد شده (Beta) بصورت زیر است:

$$y = ۰/۲۴۶(\text{خانواده}) + ۰/۲۲۴(\text{گروه دوستان}) + ۰/۱۷۹(\text{مدرسه})$$

بحث و نتیجه گیری:

هدف کلی این پژوهش بررسی عوامل مؤثر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه در شهر اصفهان (با تأکید بر خانواده، مدرسه، گروه دوستان و تلویزیون) بوده است. اهداف جزئی این پژوهش عبارتند از: شناخت عوامل مؤثر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر در مقطع متوسطه شهر اصفهان، شناسایی تأثیر خانواده، مدرسه، گروه دوستان و تلویزیون بر کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر در

مقطع متوسطه شهر اصفهان و بررسی میزان تأثیر گذاری هر کدام از عوامل فوق در مقایسه با یکدیگر در کسب مهارت‌های اجتماعی دختر در مقطع متوسطه شهر اصفهان بوده است. در این پژوهش در مجموع ۴ فرضیه مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه در شهر اصفهان معادل: ۴۶۲۷۰ نفر می‌باشند. روش نمونه‌گیری، نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی با توجه به نواحی و مناطق محل تحصیل دانش‌آموزان می‌باشد سپس با توجه به حجم نمونه آماری تعداد افراد نمونه برای هر ناحیه به صورت تصادفی انتخاب گردیده است. حجم نمونه در این پژوهش ۳۸۴ نفر دانش‌آموزان دختر مقطع متوسطه بوده است که نمونه آماری را تشکیل داده، بیشترین پاسخگویان از پایه سوم دبیرستان هستند که ۳۸/۸ درصد نمونه را شامل شده‌اند.

میزان تأثیر پذیری پاسخگویان از خانواده در حد متوسط یا زیاد بوده روی هم برابر ۹۸/۴ درصد، از گروه دوستان در حد متوسط یا زیاد یعنی برابر ۹۹/۷ درصد بوده که نشان‌دهنده میزان تأثیر پذیری زیاد پاسخگویان از خانواده و گروه دوستان است. میزان تأثیر پذیری از مدرسه برابر ۴۹/۵ درصد بوده که نشان‌دهنده میزان تأثیر پذیری در حد کم پاسخگویان از مدرسه بوده است. متغیر وابسته تحقیق مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان می‌باشد که شامل مؤلفه‌های مهارت‌های ارتباطی، احترام به دیگران، همدلی، همکاری، مسئولیت‌پذیری و مهارت‌های قانونمندی می‌باشد. اکثر پاسخگویان دارای مهارت‌های ارتباطی قوی، مهارت‌های احترام به دیگران، همدلی، همکاری، مسئولیت‌پذیری و قانون‌مندی قوی و یا خیلی قوی بوده‌اند.

جهت آزمون فرضیات پژوهش از آزمون تحلیل واریانس (آنوا) برای فرضیه اول تاسوم و از آزمون تحلیل رگرسیون برای آزمون فرضیه چهارم استفاده شده است.

بر اساس آزمون تحلیل واریانس متغیرهای خانواده، مدرسه، گروه دوستان و مهارت‌های اجتماعی می‌توان نتیجه گرفت که بین این متغیرها و متغیر مهارت‌های اجتماعی رابطه معنی‌داری وجود دارد و هر سه متغیر بر کسب مهارت‌های اجتماعی دختران تأثیر دارد. این نتایج با عقیده ماسن و همکاران مبنی بر اینکه چهار عامل اساسی در اجتماعی شدن و کسب

مهارت‌های اجتماعی تأثیر دارند ۱- خانواده ۲- همسالان ۳- مدرسه ۴- تلویزیون، همخوانی و مطابقت دارد.

در رابطه با آزمون فرضیه چهارم پژوهش که از تحلیل رگرسیون به منظور بررسی تأثیر هم‌زمان متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته (مهارت‌های اجتماعی) و بررسی این که مجموعه متغیرهای مستقل چند درصد از واریانس (تغییرات) متغیر وابسته را تبیین می‌کنند، استفاده شده است، نتایج آزمون تحلیل واریانس فرض وجود رابطه بین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته را تأیید کرد. برای پی بردن به مقدار تأثیر هر یک از عوامل سه گانه مؤثر بر مهارت اجتماعی دانش آموزان از آماره‌های تحلیل رگرسیون چند متغیره مهارت‌های اجتماعی استفاده شد و محاسبه ضریب رگرسیون اثرات مجموعه متغیرهای مستقل را (که همبستگی معنی داری با متغیر وابسته داشته اند و محاسبه شده اند) بر روی مهارت اجتماعی نشان داد که مقدار ضریب حدود ۱۵٪ تغییرات در مهارت اجتماعی به وسیله مجموع متغیرهای مستقل مزبور قابل تبیین است. مقدار $R = 0/399$ ضریب همبستگی چند گانه را نشان می‌دهد. این ضریب نشان دهنده شدت همبستگی بین متغیرهاست. مقدار ضریب تعیین $0/159$ دلالت بر این دارد که متغیرهای مستقل وارد شده در تحلیل نهایی، حدود ۱۶ درصد از واریانس متغیر وابسته این پژوهش را تبیین می‌کنند. این مقدار بیان گر این است که مدل رگرسیونی حاضر، قادر به تبیین ۸۴٪ از واریانس متغیر وابسته نیست که باید آن را در متغیرهای خارج از مدل جستجو کرد. نتایج معادله رگرسیون متغیر وابسته مهارت اجتماعی با در نظر گرفتن ضرایب بتا (تأثیر متغیرهای مستقل)، (ضریب همبستگی رگرسیونی)، (ضریب تعیین) و سطوح معنی داری که بدست آمد، عبارتند از:

- اولین عامل تأثیر گذار بر مهارت اجتماعی دانش آموزان، متغیر خانواده است که با ضریب بتای $0/246$ بطور مستقیم با مهارت اجتماعی آن‌ها رابطه دارد.
- دومین عامل تأثیر گذار بر مهارت اجتماعی دانش آموزان، متغیر گروه دوستان است که با ضریب بتای $0/224$ بطور مستقیم با مهارت اجتماعی آن‌ها رابطه دارد.
- سومین عامل تأثیر گذار بر مهارت اجتماعی دانش آموزان، متغیر مدرسه است که با ضریب بتای $0/179$ بطور مستقیم با مهارت اجتماعی آن‌ها رابطه دارد.

پیشنهادات:

۱- خانواده اولین نهاد اجتماعی است که کودک، اولین سال‌های عمر خود و هم چنین بیشترین زمان عمر خود را در آن سپری می‌کند و بیشترین اثر پذیری را از والدین و اعضای خانواده خود در زمینه رشد و تربیت اجتماعی دارد. بنابراین دولت بایستی در زمینه آموزش و کسب مهارت‌های اجتماعی از طریق خانواده مطلوب‌ترین برنامه ریزی و بیشترین سرمایه گذاری خود را صرف آموزش‌های خانواده نماید.

۲- آگاهی دادن به خانواده‌ها درباره مهارت‌های اجتماعی و اهمیت و ضرورت شناخت آن‌ها.

۳- ایجاد مراکزی جهت آموزش مهارت‌های اجتماعی به خانواده‌ها به وسیله آموزش و پرورش، مراکز فرهنگی و تفریحی شهرداری‌ها، فرهنگ و ارشاد و ...، به طور کلی نهادها و ارگان‌هایی که به نوعی با خانواده‌ها ارتباط داشته و محیط‌های کوچک سازمانی که روابط میان فردی و تعاملات اجتماعی در آن وجود دارد.

۴- از آن جا که مدرسه نیز به عنوان دومین نهاد اجتماعی به صورت رسمی در زمینه جامعه پذیری و اجتماعی شدن نقش اساسی و رسمی را دارد، لذا دولت بایستی بلند مدت ترین و دقیق ترین برنامه‌ها را در زمینه آموزش و کسب مهارت‌های اجتماعی جهت دانش آموزان از طریق اجرای برنامه‌های مدون، تدوین محتوا، اجرای تدریس و در نهایت از طریق ارزیابی‌های استاندارد به وجود آورد.

۵- با توجه به این که یکی از راه‌های اجتماعی شدن کودکان، از طریق ارتباط با دوستان و هم سالان می‌باشد، لذا برنامه ریزان فعالیت‌های فوق برنامه و اجتماعی بایستی از طریق برنامه ریزی‌هایی که در زمان اوقات فراغت و اردوهای علمی تفریحی و ...، انجام می‌شود، زمینه لازم برای یادگیری مهارت‌های اجتماعی را در این فرصت‌ها بوجود آورند.

۶- برنامه ریزی مدون و متداوم در رسانه‌های جمعی، به ویژه صدا و سیما کشور در زمینه آموزش و کسب مهارت‌های اجتماعی از طریق دادن آگاهی، ایجاد نگرش و به کار گرفتن مهارت‌های اجتماعی، با توجه به این که مخاطبین این رسانه‌ها در طول شبانه روز، در مکان‌های مختلف و تأثیر گذار بر قشرهای مختلف جامعه هستند.

۷- با توجه به این که تأثیر خانواده در کسب مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان دختر دوره متوسطه مؤثر است بنابر این مدارس در زمینه شناخت و آگاهی آنان نسبت به مهارت‌های اجتماعی، برنامه ریزی ویژه ای داشته باشند.

۸- چون که دختران در دوره متوسطه ارتباط نزدیکی با مادران خود دارند و این رابطه می تواند بر میزان مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان تأثیر مستقیم و مثبت داشته باشد، لذا پیشنهاد می شود از طریق برگزاری کلاس‌های آموزش خانواده برای مادران سطح آگاهی و دانش آنان در این مورد افزایش داده شود.

۹- با توجه به این که مدرسه، برنامه درسی و محتوای کتاب‌های درسی نقش مؤثری در ایجاد و پرورش مهارت‌های اجتماعی دارند، بنابراین پیشنهاد می شود در برنامه درسی و محتوای کتاب‌های درسی دانش آموزان دختر دوره متوسطه توجه و تعمق بیشتری در زمینه آموزش و یادگیری مهارت‌های اجتماعی صورت پذیرد.

۱۰- مدرسه و خانواده به منزله یک موقعیت مهم برای آموزش مهارت‌های اجتماعی قلمداد می شوند لذا از طریق تشکیل جلسات و دوره‌های مختلف هماهنگی‌های لازم در زمینه یاد دادن مهارت‌های اجتماعی به دانش آموزان دختر دوره متوسطه به عمل آید.

منابع:

اتکینسون، ریتا ال و وارنت هیلگارد، ۱۳۸۶، زمینه روان شناسی، ترجمه حسن رفیعی و محسن ارجمند و حسن حمیدپور، تهران، انتشارات ارجمند، ج ۱
بدار، لوک و ژوزه دزیل و لوک لامارش، ۱۳۸۰، روانشناسی اجتماعی، ترجمه حسن گنجی، تهران

توسلی، غلامعباس، ۱۳۸۷، نظریه‌های جامعه شناسی، تهران، انتشارات سمت.
جمشیدی، عفت و مریم سیف نراقی، ۱۳۸۴، مقایسه مهارت‌های اجتماعی دانش آموزان قبلاً به نارسایی‌های ویژه یادگیری و دانش آموزان عادی ۸ تا ۱۲ ساله. فصل نامه پژوهش در حیطه کودکان استثنایی ۱۵، سال پنجم، شماره ۱ بهارص ۲۶ تا ۴۵

جهانبخش، اسماعیل، ۱۳۸۲، راهنمای ساده کاربرد آزمونهای آماری در پژوهشهای علمی با استفاده از SPSS، اصفهان، انتشارات دانش پژوهان.

کار تلج، جی و جی، اف میلبرن، ۱۳۷۵، آموزش مهارت‌های اجتماعی به کودکان، ترجمه محمد حسین نظری نژاد، مشهد، انتشارات آستان قدس رضوی، چاپ سوم.

کرین، ویلیام، ۱۳۸۴، نظریه‌های رشد (مفاهیم و کاربردها)، ترجمه غلامرضاخویی نژاد و علیرضا رجایی، تهران، انتشارات رشد

کمالی، علی اکبر، ۱۳۷۴، بررسی مفهوم جامعه‌پذیری، تهران، انتشارات مرکز چاپ و نشر سازمان تبلیغات

اسلامی

کوئن، بروس، ۱۳۸۰، درآمدی بر جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، تهران، انتشارات آگاه ماسن، پاول هنری و همکاران، ۱۳۷۵، رشد و شخصیت کودک، ترجمه مهشید یاسایی، تهران، نشر مرکز

هارجی، اون، کریستین ساندرز و دیوید دیکسون، ۱۳۸۴، مهارت‌های اجتماعی در ارتباطات میان فردی، ترجمه خشایار بیگی و مهرداد فیروز بخت، تهران، انتشارات رشد، چاپ سوم

واتیزمن، الیس، ۱۳۷۵، رشد اجتماعی (برای نوجوانان و خانواده‌ها)، ترجمه سیما نظری، تهران، انتشارات اتحادیه انجمن‌های تحقیقات علمی

یارعلی، جواد، ۱۳۸۱، بررسی مهارت‌های ارتباطی و اجتماعی در کتاب‌های درسی تعلیمات اجتماعی دوره راهنمای تحصیلی (تحلیل محتوا)، پروژه تحقیقاتی چاپ نشده، آموزش

و پرورش استان اصفهان

In L.L.Abate and M.A Millan(Eds),hand book of social skills training and research. New york.john wiley and sons,Inc.

Brown,c(1971).Factors affecting social acceptance of High school students.school review,62,151-155

شرویش گاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی